

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра теоретичної фізики імені академіка І.М.Ліфшиця_

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Перший проректор

“ _____ ” _____ 20__ р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Класична механіка

(назва навчальної дисципліни)

напря́м _____ 6.040203 – «Фізика» _____
(шифр, назва напряму)

спеціальність _____
(шифр, назва спеціалізації)

спеціалізація _____
(шифр, назва спеціалізації)

факультет _____ фізичний _____

2016 / 2017 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету (інституту, центру)

“ 29 ” серпня 2016 року, протокол № 9

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Ковальов Олександр Семенович, д. фіз.-мат. наук, професор, Майзеліс Захар Олександрович, канд. фіз.-мат. наук

Програму схвалено на засіданні кафедри

теоретичної фізики імені академіка. М. Ліфшиця

Протокол від “ 2 ” липня 2016 року протокол № 7

Завідувач кафедри теоретичної фізики академіка. М. Ліфшиця

_____ (Рашба Г.І.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією

фізичного факультету
назва факультету, для здобувачів вищої освіти якого викладається навчальна дисципліна

Протокол від “ 29 ” серпня 2016 року № 6

Голова методичної комісії _____

_____ Макаровський М.О.
(підпис) (прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни “**Класична механіка**” складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки першого рівню вищої освіти – бакалавр

спеціальності (напряму) 6.040203 - фізика

спеціалізації

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Класична механіка» є надання студентам уявлень про механічну картину Всесвіту, про варіаційні принципи, про закони збереження, побудова на основі варіаційних принципів теорії руху механічних систем.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни «Класична механіка»

навчити студентів

- застосовувати варіаційні принципи для побудови теорії руху механічних систем,
- вирішувати рівняння класичної механіки в ньютонівому та лагранжевому формалізмах,
- вирішувати канонічні рівняння класичної механіки,
- вирішувати рівняння динаміки твердого тіла,
- користуючись навчальною та довідковою літературою, обирати адекватні методи вирішення задач класичної механіки.

- 1.3. Кількість кредитів 6

- 1.4. Загальна кількість годин 180

1.5. Характеристика навчальної дисципліни
денна форма навчання
Нормативна
Рік підготовки
2-й
Семестри
4-й
Лекції
64 год.
Практичні, семінарські
48 год.
Лабораторні
немає
Самостійна робота
68 год.
Індивідуальні завдання:
Не передбачені навчальним планом
Вид контролю:
екзамен

1.6. Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми студенти повинні досягти таких результатів навчання:

знати: варіаційні принципи механіки та методи інтегрування рівнянь руху механічних систем.

вміти: застосовувати знання розділу теоретичної фізики "Класична механіка" для пояснення отриманих даних і передбачення нових наукових результатів, вміти впроваджувати здобуті фундаментальні знання з цього розділу для виконання розрахунків траєкторій руху механічних систем, при розробці нових наукових методик, в новітніх промислових технологіях, зразках нової техніки і апаратури.

2. тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. РІВНЯННЯ РУХУ В ФОРМІ НЬЮТОНА ТА ЛАГРАНЖА. МЕХАНІЧНІ ЗАКОНИ ЗБЕРЕЖЕННЯ.

Тема 1. Історичний огляд початкового етапу розвитку механіки. Основні принципи класичної механіки. Властивості простору та часу. Перші формулювання механічних законів. Механіка як емпірична наука. Закони Кеплера небесної механіки. Принцип відносності Галілея. Інерціальні системи відліку. Перетворення Галілея.

Тема 2. Ньютон і Гук. Закон всесвітнього тяжіння. Принцип детермінізму і початкові умови. Закони Ньютона і рівняння руху матеріальної точки в формі Ньютона. Поняття матеріальної точки, швидкості, прискорення, сили та енергії. Розв'язки рівнянь Ньютона і закони Кеплера.

Тема 3. Лагранжев підхід до аналітичної механіки. Узагальнені координати. Механічні системи з зв'язками. Основи варіаційного обчислення Ейлера. Принцип найменшої дії Гамільтона. Механічна дія і функція Лагранжа. Рівняння Лагранжа та властивості функції Лагранжа.

Тема 4. Функція Лагранжа матеріальної точки в декартових, циліндричних, сферичних координатах. Кінетична та потенціальна енергії. Приклади потенційних полів: однорідне, центрально - симетричне та кулонівське поля. Функція Лагранжа системи матеріальних точок. Функція Лагранжа математичного маятника та маятника з коливною точкою почепу.

Тема 5. Закони збереження. Однорідність часу і закон збереження енергії. Однорідність простору і закон збереження імпульсу. Ізотропія простору і закон збереження кутового моменту. Центр інерції системи матеріальних точок. Приховані симетрії. Масштабна симетрія і механічне подібність. Віріал Клаузіуса та віріальна теорема. Теорема Емі Ньотер.

Розділ 2. ОДНОВИМІРНА ДИНАМІКА. ПРОБЛЕМА ДВОХ ТІЛ: ЗАДАЧА КЕПЛЕРА І РОЗСІЯННЯ ЧАСТИНОК. РУХ ТВЕРДОГО ТІЛА.

Тема 6. Динаміка систем з одним ступенем свободи. Якісний аналіз динаміки на фазовій площині. Особливі точки на фазовій площині: центр, сідло, стійкий та нестійкий фокуси, стійкий та нестійкий вузол. Сепаратричні розв'язки. Залежність енергії коливання від енергії. Обернена задача: знаходження потенційної енергії по периметру коливання осцилятора.

Тема 7. Динаміка системи з двома ступенями свободи. Рух у центральному полі. Приведена маса. Зведення проблеми до одновимірного руху. Задача знаходження траєкторії руху і повний розв'язок проблеми.

Тема 8. Аналіз проблеми двох тіл на фазовій площині. Замкнуті та незамкнуті траєкторії руху. Перетин Пуанкаре. Інваріантні тори. Резонансні тори. Рух в квадратичному потенціалі та потенціалі Куплера.

Тема 9. Траєкторії руху в потенціалі Кеплера: фінітний рух, інфінітні траєкторії. Розсіяння частинки у потенціалі відштовхування. Залежність від часу руху тіла в потенціалі Кеплера і електростатичному потенціалі.

Тема 10. Розсіювання частинок в системі відліку, пов'язаній з центром інерції. Ефективний переріз розсіювання. Розсіювання на твердій кулі. Формула Резерфорда. Розсіювання під малими кутами.

Тема 11. Зіткнення частинок. Пружні зіткнення частинок. Розсіяння однакових частинок. Перерахування формул ефективного перерізу розсіювання з системи центра інерції до лабораторної системи відліку. Перерахунок формули Резерфорда.

Тема 12. Рух твердого тіла. Узагальнені координати: декартові та кутові. Швидкість поступового руху та обертальна швидкість. Кінетична енергія твердого тіла та тензор інерції. Кульовий вовчок, симетричний вовчок, асиметричний вовчок.

Тема 13. Момент імпульсу твердого тіла. Вільне обертання симетричного вовчка

Тема 14. Рівняння руху твердого тіла в лабораторній системі відліку і системі, що пов'язана з твердим тілом. Кути Ейлера та рівняння Ейлера. Перехід від розв'язків в системі, що пов'язана з твердим тілом до лабораторної системи відліку.

Тема 15. Якісний аналіз вільного руху асиметричного вовчка. Точний розв'язок проблеми вільного руху асиметричного вовчка. Еліптичні функції Якобі і їх властивості.

Тема 16. Рух в неінерційних системах відліку. Відцентрова сила та сила Коріоліса. Задача Ньютоні про вільне падіння тіла в полі тяжіння Землі.

Розділ 3. МАЛІ КОЛИВАННЯ. ЛІНІЙНІ ТА АНГАРМОНИЧНІ КОЛИВАННЯ.

Тема 17. Коливання лінійного осцилятора. Лінійні обертання ротатора. Урахування дисипації. Лінійні коливання з слабким загасанням. Лінійні коливання з сильним загасанням. Дисипативна функція.

Тема 18. Вимушені лінійні коливання. Адитивний та мультиплікативний вплив на лінійну систему. Приклад адіабатичної зовнішньої сили. Лінійний прямий резонанс. Резонансний вплив на динаміку магнітного моменту. Вплив загасання на лінійний резонанс.

Тема 19. Лінійний параметричний резонанс: загальне розглядання. Параметричний резонанс в резонансному наближенні. Параметричний резонанс на прикладі лінійного ротатора. Вплив загасання на явище лінійного параметричного резонансу.

Тема 20. Коливання систем з багатьма ступенями свободи. Нормальні моді коливань. Коливання двох зв'язаних лінійних осциляторів. Явище внутрішнього резонансу. Коливання чотирьох зв'язаних осциляторів. Вільні та періодичні граничні умови. Коливання ланцюжку лінійних осциляторів. Спектр лінійних коливань.

Тема 21. Коливання нелінійного осцилятора. Якісний підхід до нелінійних коливань. Залежність частоти коливань від їх енергії і субгармоніки коливань. Нелінійні коливання в резонансному наближенні. Нелінійні обертання ротатора і магнітного моменту.

Тема 22. Вплив загасання на коливання нелінійного осцилятора. Осцилятор Ван-дер-Поля і явище граничного циклу: якісний підхід та розглядання в межах ефективної моделі.

Тема 23. Резонанс в нелінійних системах. Квадратична та кубічна не лінійності. Резонансне наближення. Явище динамічного хаосу. Нелінійний резонанс при резонансному впливі на магнітний момент. Врахування загасання на явище нелінійного резонансу.

Тема 24. Нелінійний параметричний резонанс. Параметричний вплив на ангармонічний осцилятор (резонансне наближення). Нелінійний параметричний резонанс на прикладі динаміки магнітного моменту. Вплив загасання на явище нелінійного параметричного резонансу.

Тема 25. Проблема розподілу багатомасштабних часових рухів. Рух в швидко осцилюючому полі. Задача про маятник Капиці.

Тема 26. Нелінійна динаміка в системі з кількома ступенями свободи. Два зв'язані ангармонічні осцилятори. Біфуркація розв'язків. Система двох зв'язаних ангармонічних ротаторів. Хаос в динамічних системах.

Розділ 4. КАНОНІЧНІ РІВНЯННЯ МЕХАНІКИ

Тема 27. Перетворення Лежандра. Функція Гамільтона. Рівняння Гамільтона. Вивід рівнянь Гамільтона з варіаційного принципу. Функція Рауса.

Тема 28. Дужки Пуассона: основні властивості; тотожність Якобі; приклади складення дужок $\{p_i, p_k\}$, $\{q_i, q_k\}$, $\{M_i, M_k\}$ тощо. Дужки Пуассона та інтеграли рівнянь руху.

Тема 29. Дія як функція координат. Рівняння руху в термінах дії. Скорочена дія і принцип Мопертюї.

Тема 30. Канонічні перетворення. Твірна функція і канонічні перетворення. Приклади канонічних перетворень. Поведінка дужок Пуассона при канонічних перетвореннях. Функція дії як твірна функція канонічних перетворень. Теорема Ліувіля та динаміка фазового простору в гамільтонових та негамільтонових системах.

Тема 31. Рівняння Гамільтона-Якобі та його роль в механіці. Приклади складання та інтегрування рівняння Гамільтона-Якобі: рух частинки в сталому та однорідному полі, просторовий осцилятор, рух частинки в кулоновому полі. Нескінченно малі канонічні перетворення.

Тема 32. Зв'язок інтегралів руху із властивостями симетрії функції Гамільтона. Метод розділення змінних в рівнянні Гамільтона-Якобі. Розділення змінних в декартових, циліндричних та сферичних координатах.

Тема 33. Адіабатичні інваріанти. Зв'язок з квантовою механікою. Канонічні змінні.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви модулів і тем	Кількість годин					
	Денна форма					
	Усього	у тому числі				
Л		п	лаб	інд	Ср	
1	2	3	4	5	6	7
4 семестр						
Розділ 1. РІВНЯННЯ РУХУ В ФОРМІ НЬЮТОНА ТА ЛАГРАНЖА. МЕХАНІЧНІ ЗАКОНИ ЗБЕРЕЖЕННЯ						
Тема 1	7	2	3			2
Тема 2	7	2	3			2
Тема 3	8	2	3			3
Тема 4	7	2	3			2
Тема 5	7	2	2			3
Разом за модулем 1	36	10	14			12
Розділ 2. ОДНОВИМІРНА ДИНАМІКА. ПРОБЛЕМА ДВОХ ТІЛ: ЗАДАЧА КЕПЛЕРА І РОЗСІЯННЯ ЧАСТИНОК. РУХ ТВЕРДОГО ТІЛА						
Тема 6	4	2				2
Тема 7	6	2	2			2
Тема 8	6	2	2			2
Тема 9	6	2	2			2
Тема 10	6	2	2			2
Тема 11	5	1	2			2
Тема 12	6	2	2			2
Тема 13	6	1	2			2
Тема 14	6	2	2			2
Тема 15	5	2	2			2
Тема 16	4	2				2
Разом за модулем 2	60	20	18			22
Розділ 3. МАЛІ КОЛИВАННЯ. ЛІНІЙНІ ТА АНГАРМОНІЧНІ КОЛИВАННЯ						
Тема 17	6	2	2			2
Тема 18	4	2				2
Тема 19	4	2				2
Тема 20	6	2	2			2
Тема 21	4	2				2
Тема 22	4	2				2
Тема 23	6	2	2			2
Тема 24	4	2				2
Тема 25	4	2				2
Тема 26	6	2	2			2
Разом за модулем 3	48	20	8			20
Розділ 4. КАНОНІЧНІ РІВНЯННЯ МЕХАНІКИ						
Тема 27	5	2	1			2
Тема 28	5	2	1			2
Тема 29	5	2	1			2
Тема 30	5	2	1			2

Тема 31	5	2	1		2
Тема 32	6	2	2		2
Тема 33	5	2	1		2
Разом за модулем 4	36	14	8		14
Усього годин	180	64	48		68

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
1	2	3
1.	Ньютонов формалізм.	3
2.	Функція Лагранжа систем з одним ступенем свободи.	3
3.	Функція Лагранжа систем з декількома ступенями свободи.	3
4.	Закони збереження для систем з одним ступенем свободи.	
5.	Закони збереження для систем з декількома ступенями свободи.	2
6.	Умова фінітності одновимірного руху. Залежність періоду руху від енергії.	2
7.	Перетворення координат.	2
8.	Рух в центральних полях.	2
9.	Кеплерова задача.	2
10.	Центральна взаємодія частинок. Розпад та зіткнення.	2
11.	Диференціальний ефективний переріз розсіяння.	2
12.	Розсіяння під малими кутами	1
13.	Властивості пучків частинок	1
14.	Коливання систем одним ступенем свободи	2
15.	Коливання систем з декількома ступенями свободи	2
16.	Нелінійні коливання.	2
17.	Резонансні явища.	2
18.	Рух твердого тіла.	2
19.	Канонічні рівняння.	2
20.	Дужки Пуассона.	2
21.	Канонічні перетворення	2
22.	Рівняння Гамільтона-Якобі.	2
23.	Адіабатичні інваріанти.	2
	Разом	48

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	2	3
1	Основні принципи класичної механіки. Властивості простору та часу. Принцип відносності Галілея. Інерціальні системи відліку. Перетворення Галілея.	2
2	Закони Ньютона і рівняння руху матеріальної точки в формі Ньютона. Поняття матеріальної точки, швидкості, прискорення, сили та енергії. Розв'язки рівнянь Ньютона і закони Кеплера.	2

1	2	3
3	Лагранжев підхід до аналітичної механіки. Узагальнені координати. Механічні системи з зв'язками. Основи варіаційного обчислення Ейлера. Принцип найменшої дії Гамільтона. Механічна дія і функція Лагранжа. Рівняння Лагранжа та властивості функції Лагранжа.	3
4	Функція Лагранжа матеріальної точки в декартових, циліндричних, сферичних координатах. Кінетична та потенціальна енергії. Приклади потенційних полів: однорідне, центрально - симетричне та кулонівське поля. Функція Лагранжа системи матеріальних точок. Функція Лагранжа математичного маятника та маятника з коливною точкою почепу.	2
5	Закони збереження. Однорідність часу і закон збереження енергії. Однорідність простору і закон збереження імпульсу. Ізотропія простору і закон збереження кутового моменту. Центр інерції системи матеріальних точок. Приховані симетрії. Масштабна симетрія і механічне подібність. Віріал Клаузіуса та віріальна теорема. Теорема Емі Нетер.	3
6	Динаміка систем з одним ступенем свободи. Залежність енергії коливання від енергії. Обернена задача: знаходження потенційної енергії по периметру коливання осцилятора.	2
7	Еволюція системи з двома ступенями свободи. Рух у центральному полі. Приведена маса. Система відліку центру інерції. Зведення проблеми до одновимірного руху. Задача знаходження траєкторії руху і повний розв'язок проблеми.	2
8	Аналіз проблеми двох тіл на фазовій площині. Замкнуті та незамкнуті траєкторії руху. Рух в квадратичному потенціалі та потенціалі Куплера.	2
9	Траєкторії руху в потенціалі Кеплера: фінітний рух, інфінітні траєкторії. Розсіювання частинки у потенціалі відштовхування. Залежність від часу руху тіла в потенціалі Кеплера і електростатичному потенціалі.	2
10	Розсіювання частинок в системі відліку, пов'язаній з центром інерції. Ефективний переріз розсіювання. Розсіювання на твердій кулі. Формула Резерфорда. Розсіювання під малими кутами.	2
11	Зіткнення частинок. Пружні зіткнення частинок. Розсіювання однакових частинок. Перерахування формул ефективного перерізу розсіювання з системи центра інерції до лабораторної системи відліку. Перерахунок формули Резерфорда.	2
12	Рух твердого тіла. Узагальнені координати: декартові та кутові. Швидкість поступового руху та обертальна швидкість. Кінетична енергія твердого тіла та тензор інерції. Кульовий вовчок, симетричний вовчок, асиметричний вовчок.	2
13	Момент імпульсу твердого тіла. Вільне обертання симетричного вовчка	2
14	Рівняння руху твердого тіла в лабораторній системі відліку і системі, що пов'язана з твердим тілом. Кути Ейлера та рівняння Ейлера. Перехід від розв'язків в системі, що пов'язана з твердим тілом до лабораторної системи відліку.	2
15	Якісний аналіз вільного руху асиметричного вовчка. Точний розв'язок проблеми вільного руху асиметричного вовчка. Еліптичні функції Якобі і їх властивості.	2
16	Рух в неінерційних системах відліку. Відцентрова сила та сила Коріоліса. Задача Ньютона про вільне падіння тіла в полі тяжіння Землі.	2

1	2	3
17	Коливання лінійного осцилятора. Лінійні обертання ротатора. Урахування дисипації. Лінійні коливання з слабким загасання. Лінійні коливання з сильним загасанням. Дисипативна функція.	2
18	Вимушені лінійні коливання. Адитивний та мультиплікативний вплив на лінійну систему. Приклад адиабатичної зовнішньої сили. Лінійний прямий резонанс. Резонансний вплив на динаміку магнітного моменту. Вплив загасання на лінійний резонанс.	2
19	Параметричний резонанс в резонансному наближенні. Параметричний резонанс на прикладі лінійного ротатора. Вплив загасання на явище лінійного параметричного резонансу.	2
20	Коливання систем з багатьма ступенями свободи. Нормальні моді коливань. Коливання двох зв'язаних лінійних осциляторів. Явище внутрішнього резонансу. Коливання чотирьох зв'язаних осциляторів. Вільні та періодичні граничні умови. Коливання ланцюжку лінійних осциляторів. Спектр лінійних коливань.	2
21	Коливання нелінійного осцилятора. Якісний підхід до нелінійних коливань. Залежність частоти коливань від їх енергії і субгармоніки коливань. Нелінійні коливання в резонансному наближенні. Нелінійні обертання ротатора і магнітного моменту.	2
22	Вплив загасання на коливання нелінійного осцилятора. Осцилятор Ван-дер-Поля і явище граничного циклу: якісний підхід та розглядання в межах ефективної моделі.	2
23	Резонанс в нелінійних системах. Квадратична та кубічна не лінійності. Резонансне наближення. Явище динамічного хаосу. Нелінійний резонанс при резонансному впливі на магнітний момент. Врахування загасання на явище нелінійного резонансу.	2
24	Нелінійний параметричний резонанс. Параметричний вплив на ангармонічний осцилятор (резонансне наближення). Нелінійний параметричний резонанс на прикладі динаміки магнітного моменту. Вплив загасання на явище нелінійного параметричного резонансу.	2
25	Проблема розподілу багатомасштабних часових рухів. Рух в швидко осцилюючому полі. Задача про маятник Капиці.	2
26	Нелінійна динаміка в системі з кількома ступенями свободи. Два зв'язані ангармонічні осцилятори. Біфуркація розв'язків. Система двох зв'язаних ангармонічних ротаторів. Хаос в динамічних системах.	2
27	Перетворення Лежандра. Функція Гамільтона. Рівняння Гамільтона. Вивід рівнянь Гамільтона з варіаційного принципу. Функція Рауса.	2
28	Дужки Пуассона: основні властивості; тотожність Якобі; приклади складення дужок $\{p_i, p_k\}$, $\{q_i, q_k\}$, $\{M_i, M_k\}$ тощо. Дужки Пуассона та інтеграли рівнянь руху.	2
29	Дія як функція координат. Рівняння руху в термінах дії. Скорочена дія і принцип Мопертюї.	2
30	Канонічні перетворення. Твірна функція і канонічні перетворення. Приклади канонічних перетворень. Поведінка дужок Пуассона при канонічних перетвореннях. Функція дії як твірна функція канонічних перетворень. Теорема Ліувіля та динаміка фазового простору в гамільтонових та негамільтонових системах.	2
31	Рівняння Гамільтона-Якобі та його роль в механіці. Приклади складання та інтегрування рівняння Гамільтона-Якобі: рух частинки в сталому та однорідному полі, просторовий осцилятор, рух частинки в кулоновому полі. Нескінченно малі канонічні перетворення.	2

1	2	3
32	Зв'язок інтегралів руху із властивостями симетрії функції Гамільтона. Метод розділення змінних в рівнянні Гамільтона-Якобі. Розділення змінних в декартових, циліндричних та сферичних координатах.	2
33	Адіабатичні інваріанти. Зв'язок з квантовою механікою. Канонічні змінні.	2
	Разом	68

6. Індивідуальні завдання

Не передбачені навчальним планом.

7. Методи контролю

Рішення задач на практичних заняттях, опитування, контрольні роботи за основними розділами, перевірка домашніх завдань, екзамен.

8. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання						Екзамен	Сума
Розділ 1	Розділ 2	Розділ 3	Розділ 4	Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Разом		
T1-T5	T6-T16	T17-T26	T27-T33	(2 контрольні роботи)			
10	10	10	10	10 + 10 = 20	60	40	100

Для зарахування розділів 1 та 3 треба виконати домашні завдання та набрати в сумі не менше 5 балів, для зарахування розділів 2 та 4 треба виконати домашні завдання, написати контрольну роботу і набрати у підсумку не менше 10 балів.

Для допуску до підсумкового семестрового контролю студент повинен здати 4 розділи та набрати у підсумку не менше 30 балів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

9. Рекомендована література

Основна література

- Ландау Л.Д., Лифшиц Е.М. Теоретическая физика. Т.1. Механика. М.: Наука, гл. ред. физ.-мат. лит. 1965.-203 с.

2. Ландау Л.Д., Ахиезер А.И., Лифшиц Е.М., Курс общей физики. Механика и молекулярная физика. М.: Наука, гл. ред. физ.-мат. лит. 1965.-384 с.
3. Бухгольц Н.Н. Основной курс теоретической механики. Ч.1. Кинематика, статика, динамика материальной точки. М.: Наука, гл. ред. физ.-мат. лит., 1967.- 468 с.
4. Бухгольц Н.Н. Основной курс теоретической механики. Ч.2. Динамика системы материальных точек. М.: Наука, гл. ред. физ.-мат. лит., 1969.- 332 с.
5. Ольховский И.И. Курс теоретической механики для физиков. М.: Изд-во МГУ.
6. Коткин Г.Л. Сербо В.Г. Сборник задач по классической механике. М.: Наука, гл. ред. физ.-мат. лит., 1969.- 240 с.
7. Павленко Ю.Г. Задачи по теоретической механике. М. МГУ, 1988.-344с.

Допоміжна література

1. Голдстейн Г. Классическая механика. М.: Наука, гл. ред. физ.-мат. лит., 1975.- 416 с.
2. Арнольд В.И. Математические методы классической механики, . М.: Наука, гл. ред. физ.-мат. лит., 1974.- 431 с.
3. Косевич А.М., Ковалев А.С. Введение в нелинейную физическую механику. Киев, Наукова думка, 1989.- 300 с.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Учбові матеріали на сайті кафедри теоретичної фізики

http://kaf-theor-phys.univer.kharkov.ua/ukrainian/for%20students_study_ukr.html

http://kaf-theor-phys.univer.kharkov.ua/ukrainian/for%20students_ref_ukr.html

[http://kaf-theor-](http://kaf-theor-phys.univer.kharkov.ua/Robochi%20programy/Klassicheskaya%20dinamika.PDF)

[phys.univer.kharkov.ua/Robochi%20programy/Klassicheskaya%20dinamika.PDF](http://kaf-theor-phys.univer.kharkov.ua/Robochi%20programy/Klassicheskaya%20dinamika.PDF)

[http://kaf-theor-](http://kaf-theor-phys.univer.kharkov.ua/Robochi%20programy/Malye_kolebaniya.%20I.%20Linejnye_kolebaniya.pdf)

[phys.univer.kharkov.ua/Robochi%20programy/Malye_kolebaniya.%20I.%20Linejnye_kolebaniya.pdf](http://kaf-theor-phys.univer.kharkov.ua/Robochi%20programy/Malye_kolebaniya.%20I.%20Linejnye_kolebaniya.pdf)

2. Відеолекції та відкриті освітні матеріали МФТІ

<http://lectoriy.mipt.ru/course/viewall/>

Зокрема відеокурс лекцій «Теоретическая механика» проф. Маркеева А.П.

<http://lectoriy.mipt.ru/course/TheoreticalPhysics-TheoreticalMechanics-14L>

3. Відеокурс лекцій з теоретичної механіки проф. Л.Зюскинда, Стендфордський університет L.Susskind, Stanford University (10 lectures)

<https://www.youtube.com/playlist?list=PL85D9F14410A7E018>